

В.М.ЯУШЕВА-ОМЕЛЬЯНЧИК
Національний музей історії України

СКАРБ С.КАРАПИШІ

(з досвіду ідентифікації в НМІУ)

Майже півстоліття скарб російсько-радянських монет XIX - другої чверті XX ст. ~~онізи~~ не викликав сумнівів щодо складу та історії його знахідки. Проте, нещодавно ми натрапили на первісні облікові документи, які розкрили несподівану глибину цієї знахідки. Про що ж вони розповіли?

Неординарність скарбу визначається вже тим, що з 675 російських монет більшість - 475 екземплярів - складають дукачі, що дозволяє кваліфікувати комплекс як монетно-речовий.

Монети, прикрашені так званим ажурним бантом, виконаним із срібного гнutoго дроту прямокутного в перетині, були тим самим перетворені в популярні на Україні в селянському середовищі ювелірні вироби. Для цього, власне, і була заснована в роки НЕПу невеличка ювелірна майстерня в даній місцевості. Гроші, що вийшли з обігу в 1917 році, продавати навіть як сировину було небезпечно і недоцільно через те, що коштували вони вдвічі дешевше нової монети, яка повторила пробу срібла і вагу царської. Але дукач для намиста значно підвищувався в ціні.

Зміна економічної політики держави та грошова реформа 1931 р. змусили власника нереалізованих дукачів та накопиченої радянської срібної монети заховати скарб до найкращих часів, що так і не прийшли до селянина. Попереду були страшні десятиліття, війни, голодомори. Прийшли інші власники землі, була побудована нова хата - Життя продовжувалося... І раптом недавнє минуле нагадало про себе випадковою знахідкою.

Навесні 1950 р. сільськогосподарські роботи були в самому розпалі. Господиня садиби в с.Карапиші Миронівського (Старченківського) району Київської області чимало була стривожена несподіваною знахідкою, бо в роки ті страшні, сталінські, спроба приховати що-небудь - від колоска до факту біографії - загрожувала жорстокою розправою. Тому й чекала ця знахідка прибуття представника обласних органів влади.

Відряджений з Києва ст. лейтенант УМДБ Василь Романович Тесленко сумлінно склав "на місці події" Акт свого розслідування, що

дивом зберігся при музейній документації: "Акт о произведении раскопок старого засыпанного погребца в усадьбе Веры Макаровны Димиденко, который до 1933 г. принадлежал гражданину Выграненко Онуфрию Трофимовичу". Документ слідчого не тільки розкриває подробиці історії знахідки, але й значно уточнює зміст скарбу, який лейтенант розподілив на свій розсуд чітко на дві частини.

Виявилось, що у відділі нумізматики всі роки зберігається лише перша частина знахідки - срібні монети скарбу - відповідно першій частині Акту розслідування: "На глубине 1,5 м в стенке погребца с восточной стороны в левом углу было обнаружено старое жестяное ведро, в котором хранились следующие ценности из серебра ... на сумму 794 рубля 76 коп."

Кількість срібних монет підтвердила і інвентарна книга того 1950 року - 2594 екз.". В наявності, правда, виявилось дещо більше - 2604 монети, найстаршою з яких є рубль-дукач 1815 р., наймолодшими є три монети - 10 і 20 коп. (2) 1931 р. СРСР. Інтенсивність накопичення скарбу припадає на часи Миколи II (1894-1918) та СРСР до грошової реформи 1931 р.

Отже, склад срібної монетної частини Карапінцівського скарбу:

1. *Росія. Рубль-дукач 1815-1907 рр. (288)*
2. *Рубль 1877-1902 рр. (24)*
3. *Полтина - дукач 1844-1877 рр. (19)*
4. *Полтина 1876 р.*
5. *50 коп. - дукач 1896-1912 рр. (65)*
6. *50 коп. 1894-1913 рр. (10)*
7. *25 коп. - дукач 1849-1875 рр. (4)*
8. *20 коп. - дукач 1871-1916 рр. (75)*
9. *20 коп. 1861-1915 рр. (103)*
10. *15 коп. - дукач 1860-1915 рр. (5)*
11. *15 коп. 1861-1915 рр. (35)*
12. *10 коп. - дукач 1914-1915 рр. (2)*
13. *10 коп. 1859-1915 рр. (37)*
14. *5 коп. 1859-1913 рр. (8)*
15. *РСФСР. 50 коп. 1921-1922 рр. (36)*
16. *20 коп. 1921-1923 рр. (189)*
17. *15 коп. 1921-1923 рр. (134)*
18. *10 коп. 1922-1923 рр. (19)*
19. *СРСР. Один полтинник, 1924-1926 рр. (98)*
20. *20 коп. 1924-1931 рр. (877)*
21. *15 коп. 1924-1930 рр. (373)*
22. *10 коп. 1924-1931 рр. (202)*

Угорщина. 2 геллера 1908 р. - НМ № 213

До другої ж частини, раніше нам невідомої, оперуновноважений В.Р.Тесленко в Акті розслідування визначив як "все інше", те, що довелося відшукувати в різних місцях, а саме:

24. "Монеты белого металла - 2"

25. "Желтого металла - 7 иностранных марок"

26. "Кресты среднего размера низкопробного серебра на 59 граммов - 7"

27. "Стаканчик серебряный 55-граммовый 84-й пробы с клеймом "А.К." - 1"

І вже зовсім не заслуговували на увагу оперуновноваженого в його Акті декілька сот російських мідних монет - їх записали в музейному Акті прийому № 361 від 21 червня 1950 р. та в Книзі надходжень під № 8883, правда, не спромоглися науковці тих часів визначити роки випуску монет:

28. "5 коп. - 7 экз.

29. 3 коп. - 106 экз.

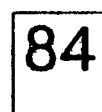
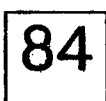
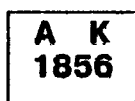
30. 2 коп. - 57 экз.

31. 1 коп. - 396 экз.", а всього їх 575 монет разом із вищезгаданими 9-ма західно-європейськими.

Розсип мідних монет зберігається в так званому Обмінному фонді, куди десятки років скидалися різні речі, визначені як "зайві" або денаспортизовані.

Стакан срібний знаходиться з 1963 р. в фондах Музею історичних коштовностей України, його інвентарний номер - ДМ 7083 та короткий опис збіглись з інформацією в Книзі надходжень (КН):

"Стопка срібна позолочена, орнаментована переплетеними поясками з крапками", і клейм виявилось значно більше ніж було записано в КН: три - на дні виробу: одне - на тулові біля вінця:

Розповідають вони про те, що стакан виготовив в І половині XIX ст. ювелір Матвій Сергеев на московській фабриці срібних виробів, пробірні знаки на ньому викарбував 1856 р. московський старший пробіrer Андрій Ковальський.

Сім хрестиків "середнього розміру низькопробного срібла" за таким описом ще потребують ретельного пошуку та дослідження.

Отже, Каранишівський скарб з самого початку складала 3186 предметів, виявлених внаслідок дослідження всієї облікової документації.